

[B] **DE KLASSIEKE TRADITIE IN DE LAGE LANDEN**

De geschiedenis van Latijn en Grieks in het Vlaamse onderwijs. Rubens en de antieke beeldhouwkunst. Antieke mythen bij Vlaamse dichters behalve Claus. Neostoïcijnse ideeën bij de rederijkers. De impact van Lucianus' verzonnen reisverhaal *Ware verhalen*. Het materialistische gedachtegoed van de epicurist Lucretius. De vernieuwende vertaalopvattingen van Paul Claes. Het gebruik van antieke ideeën over humor door de humanisten. Het invloedrijke antieke paradigma van het *theatrum mundi* (de wereld als schouwtoneel en dus de mens als toeschouwer). De schelmfiguur Aesopus en de veel vertaalde *Alexanderroman* in de middeleeuwen. Het gebruik van Plutarchus' geschrift *De opvoeding van kinderen* vanaf de vijftiende eeuw in de pedagogie en de portretkunst. De beeldhouwkunst van Frans Duquesnoy. De zichtbare populariteit van Vergilius' *Georgica*. De zeventiende-eeuwse Vlaamse wereldauteur en "christelijke Ovidius" Sidronius Hosschius en de rare Zeeuw Hadrianus Beverlandus met zijn werk over antieke prostitutie. Het unieke en schitterende twaalfde-eeuwse anti-epos *Ysengrimus*, dat "een bibliotheek aan Latijnse teksten" (Van Oostrom) representeert...

Wat ik hier opsom, zult u op een zijdelingse vermelding na vergeefs zoeken in het boek met de ambitieuze titel *De klassieke traditie in de Lage Landen* van de hand van de Nederlandse classicus René Veenman (*1962). Nu is er niets makkelijker dan wijzen op lacunes of zogenaamd "verkeerde keuzes" in bloemlezingen en in werken als dit, "een veelomvattend overzicht", waarvan de auteur in zijn proloog zelf zegt: "Volledigheid heb ik niet nagestreefd." Dat ik deze recensie toch ben begonnen met mijn onvolledige opsomming komt omdat de lacunes symptomen zijn van structurele manco's die deze ambitieuze onderneming jammer genoeg vertoont.

Wat heeft Veenman willen doen? Hij geeft in de al genoemde proloog zijn ambitie aan: het Nederlandse supplement maken op Gilbert Highets standaardwerk *The Classical Tradition* uit 1949, over de invloed van de Griekse en Romeinse literatuur op de Europese minus de Nederlandse. Veenman verruimde naar eigen zeggen Highets literaire opzet en koos voor een multidisciplinaire benadering,

met daarbij ook kunstgeschiedenis, filosofie, theater- en politieke geschiedenis. Het is zijn grote verdienste dat hij hier de inzichten uit enkele honderden verspreide en nauwelijks toegankelijke publicaties heeft samengebracht (de bibliografie is zeventien bladzijden lang!). Het overzichtswerk gaat van de vroege middeleeuwen tot 2008. Dat gebeurt inderdaad voor het eerst in ons taalgebied en het resultaat is indrukwekkend. Je maakt kennis met de *usual suspects*: het moraliserende gebruik van antieke stof sinds de middeleeuwen, de twee renaissances, de populariteit van Seneca en de Anacreontea, het classicisme, de *Querelle des anciens et des modernes*, Secundus, Hooft, Vondel, de Tachtigers, Griekse stukken in het theater, de recente hausse...

Dit boek is opnieuw een terecht pleidooi om de Neolatijnse traditie op te nemen in de Nederlandse literatuurgeschiedenis. En Veenman zet kromme clichés recht, zoals dat van de Atheense democratie als bakermat van de moderne, of over de "platonische liefde". Ook de ruime aandacht voor vertalingen als indicatoren van culturele ontwikkelingen is meer dan terecht, al zeggen cijfers uiteraard lang niet alles... Het terrein ligt nog braak, en dat kun je Veenman niet verwijten.

En toch heb ik grote problemen met dit boek. Dat heeft in de eerste plaats te maken met de enge interpretatie van het begrip "invloed" waar je in Highets tijd nog mee wegkwam, maar zestig jaar later niet meer. Het komt er in de meeste bladzijden op neer dat Veenman kijkt wanneer en bij wie je antieke auteurs en literaire genres — en hier en daar ook een concept en een figuur uit de oudheid, zoals de incontournabele Socrates — terugvindt in de Lage Landen: welke auteurs en teksten waren aanwezig, wie werd vertaald enz.? Op veel bladzijden resulteert dat in een droge en opsommerige schrijfrant waarin je een contextloos pak namen, data en titels over je heen krijgt, terwijl de auteur elders wél dieper ingaat op een werk, een stroming of een figuur. Het resultaat is minstens onevenwichtig en onvermijdelijk getuigt het van Veenmans (on)vertrouwdheid met bepaalde periodes en fenomenen. Bij de middeleeuwse beginbladzijden van het boek sméék je als lezer om het Van Oostrom en Pleij-enthousiasme en de bijbehorende kwaliteit.

Dit boek beperkt zich op enkele bladzijden na tot de "hoge cultuur". Inmiddels weten we dankzij de

Het Beursgebouw in Brussel.

etnologische invalshoek dat die hoge en de lage cultuur dooreen woelen, in een speelse wirwar. Bij Pleijs inmiddels befaamde Brusselse sneeuwpoppen stonden in 1511 ook antieke naakten, er circuleerden kaartspelen met figuren uit Ovidius' *Metamorfosen*, in pornografische romans wemelt het van de antieke referenties... Het is jammer dat er in dit boek voor deze warreling nauwelijks aandacht is. Bizar is verder dat je één beperkt hoofdstuk over schilderkunst opgediend krijgt dat ophoudt bij... Rembrandt. Van het vervolg: geen spoor. Miniaturen, beeldhouwkunst, wandtapijten, bouwkunst, archeologie, musea... De begrippen vallen niet of nauwelijks. (Ik mag niet liegen: het gaat in het hoofdstuk "Klassieken en seksuele vrijheid" even over antieke beeldende kunst. Maar alleen daar.) De Vlaamse inbreng is op veel bladzijden dunnetjes, met name in de negentiende en twintigste eeuw: zo bestaat het Vlaamse onderwijs in dit boek niet, in tegenstelling tot de Nederlandse gymnasia. In de stukjes over de oudheid in de film en in mindere mate de strip waait plotseling de hele wereld binnen. De filosofe Martha Nussbaum daarentegen moet het met anderhalve

regel doen en andere buitenlandse auteurs worden niet genoemd. Erg consequent is dat niet.

Veenmans boek had tot slot een veel grondiger nazicht verdiend: wie het *Lam Gods* een drieluik noemt, heeft het schilderij vermoedelijk nooit gezien en in de anderhalve bladzijde over Rubens (Rembrandt krijgt er vier) telde ik minstens drie feitelijke fouten. Hier en daar spreekt Veenman zijn waardering of afkeur uit voor een vertaling, een werk of een tendens, maar wat de redactionele lijn ter zake is, kon ik niet achterhalen. Er komen ook tal van weezinnen in dit werk voor, uitspraken waar je zonder voorkennis niets mee aan kunt, zoals over Rembrandts doek met de samenzwering van Julius Civilis: "Het doek werd echter afgekeurd." Je hebt een boek van Simon Schama nodig, *De kracht van kunst*, om het verhaal van die afkeuring te vernemen. Pas dan wordt het relevant. Ik vrees ook dat Veenman met zijn intense namedropping de voorkennis van zijn doelpubliek overschat. Zoals ik ook vrees dat het opzet "de klassieke traditie in de Nederlanden" simpelweg te hoog gegrepen is voor één man en één boek.

PATRICK DE RYNCK

RENÉ VEENMAN, *De klassieke traditie in de Lage Landen*,
Vantilt, Nijmegen, 2009, 400 p.